
TÓTHNÉ SZITA Klára – GÁL Jolán – KRISTÓF Tamás

Hogyan látják a hazai fiatalok a távlati jövőt?

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Statisztikai és Jövőkutató Bizottsága (MTA SJTB) keretein belül működő Jövőkutató Tudományos Albizottság (JTAB) Felelősen a Jövőért Virtuális Interdiszciplináris Kutatócsoportja a hazai jövő kutatás 50 éves jubileuma alkalmából célul tűzte ki, hogy új empirikus vizsgálat keretében feltárja a hazai fiatalok 2018-ban megfigyelhető jövővel kapcsolatos gondolatait, várakozásait, reményeit és félelmeit.

A jövőorientáltság felmérést a különböző fiatal korosztályok megszólításánál véleményünk szerint leginkább optimális módszertanok szerint differenciáltuk. A jövőorientáltság méréséhez egységesen kialakított témaköröket 14 éves fiataloknál brainstorming, 17-18 éves fiataloknál papír alapú kérdőíves felmérés, míg az ennél idősebb fiatalok esetén közösségi média felhasználásával, online kérdőív alkalmazásával mértük fel. Összességében 1204 fiatal vett részt a kutatásban, és adott értékelhető válaszokat a felmérésben szereplő kérdésekre.

Az empirikus felmérés keretében vizsgált kérdések a világ jövőjére, Magyarország jövőjére, a környezeti állapot jövőjére, az energetika jövőjére, az oktatás jövőjére, a tudomány és a technológia jövőjére, az egészség, a család és a személyiség jövőjére, a munka világának jövőjére, a közlekedés jövőjére, valamint a személyes élettel kapcsolatos várakozásokra terjedtek ki.

A folyóiratcikk először a jövőorientáltság fogalmi kereteit és korábbi empirikus vizsgálatát mutatja be, a szakterületen releváns szakirodalom feldolgozásával. Ezt követően definiálja a 2018-as empirikus felmérés kutatás módszertani kereteit, majd részletesen értékeli az elért eredményeket, az egyes vizsgált témakörök mentén.

A jövőorientáltság elméleti-módszertani háttere és korábbi hazai empirikus vizsgálata

A jövőorientáltság fogalmi gyökerei a szociálpszichológiáig nyúlnak vissza, amelynek keretében kiterjedten foglalkoztak az időperspektíva és a jövőperspektíva problémakörével (Nováky, 2001). A jövőorientáltság az emberi gondolkodásnak az a megnyilvánulási módja, amelyben a gondolkodást a jövővel szembeni előfeltevések, elképzelések és várakozások hatják át (Hideg–Nováky, 1998b). A jövőre orientáltság minden olyan emberre jellemző valamilyen mértékben, aki tudatában van a múlt, a jelen és a jövő idő különbözőségének és kapcsolatának. A jövőre orientáltság szükséges feltétele annak, hogy az ember tájékozódjon és eligazodjon a környezetében történtek, tevékenységének oka és célja, illetve következményei világában. A jövőorientált ember döntéseit és cselekedeteit inkább jövőbeni szándékai, céljai és vágyai vezérlik, mint múltbeli tapasztalatai. Tevékenységének hajtóerejét a jövő inspirálja (Nováky–Hideg–Kappéter, 1994).

A jövőorientáltságot és annak megnyilvánulási formáit a pszichikai tényezőkön (pl. egyéni attitűdök, jövőorientált szemléletre neveltség) kívül biológiai tényezők (pl. speciális emberi agyi struktúrák) és társadalmi tényezők (pl. a civil társadalom fejlettsége, gazdasági élet szilárdsága) egyaránt befolyásolják (Hideg–Nováky, 1998b). A jövőorientáltságra nevelés a társadalmi és gazdasági fenntarthatóságra is lényeges hatást gyakorol (Horváth–Nováky, 2016). Ezek a tényezők minden

embert más mértékben érintik, ezért különböző egyéneknek és társadalmi csoportoknak rendre különböző jövőorientáltság felel meg. A jövőorientáltság az alábbi összetevőkkel jellemezhető (Hideg–Nováky, 1996):

- a jövő iránti érdeklődés;
- a jövőről való gondolkodás;
- a jövő érdekében végzett tevékenységek;
- a jövőre vonatkozó elvárások.

A jövőorientáltság-vizsgálatok ismereteket nyújtanak az egyének jövőhöz való viszonyáról. Azt elemzik, hogy a jövő milyen részét képezi az emberek érdeklődési, gondolkodási és tevékenységi terének, valamint hogy a jövőre irányultság milyen szerepet játszik az egyéni életstratégiák kialakításában, milyen feltételeket nyújt a különböző jövőképek, társadalmi programok kialakításához és megvalósításához (Hideg–Nováky, 1996).

Magyarországon a hazai fiatalok empirikus jövőorientáltság vizsgálatát Hideg Éva és Nováky Erzsébet intézményesítette 1992-től, a kutatásokat számos alkalommal megismételve és felülvizsgálva. A vizsgálatok célja a jövőorientált attitűd összetevőinek és a jövőorientáltság komponenseinek feltárása volt a jövő iránti érdeklődés, a jövőről való gondolkodás, a jövőért végzett tevékenységek, valamint a jövőre vonatkozó várakozások dimenzióiban (Hideg–Kappéter–Nováky, 1994). A jövőorientáltság összetevőire egy kérdéssorozat került kidolgozásra és tesztelésre. A kérdésekre adott válaszok elemzéséből lehetett következtetni a jövőorientáltság és egyes összetevőinek jelenlétére az emberi gondolkodásban, az egyes összetevők kapcsolatának milyenségére, és a különböző társadalmi csoportok jövőorientáltságának sajátosságaira.

A kezdeti felmérések eredményei arra mutattak rá, hogy a magyar fiatalok jövőről való gondolkodása általában kialakulatlan, fejletlen és azt bizonytalan attitűd jellemzi, ami alól egyedül a közgazdász hallgatók voltak kivételek a mintába bevont fiatalok közül (Hideg–Korompai–Nováky, 1994). Legkevésbé kialakult és bizonytalan a jövőhöz való viszonya a szakmunkás képzésben részt vevő fiataloknak volt. Magyarországon tetten érhető jelenség a jövősoikk, a fatalizmus, az egészséges, de pesszimista viszony a jövőhöz (Hideg–Nováky, 1998a, Nováky–Kappéter, 1996). A válaszadók általában reményüket fejezik ki a jövő befolyásolására. A fiatalok a tanulást, a sportot, a környezetvédelmet és a közösségi életet emelték ki, noha túlnyomó többségük azt a választ adta, hogy nem képesek semmit sem tenni jövőjük érdekében. Tipikus felfogás volt, hogy az emberek nemigen foglalkoznak a jövővel, noha úgy vélik, hogy sorsuk alakulása tőlük függ (Hideg–Nováky, 2002). A jövőbeni boldogságra és anyagi helyzetre vonatkozó várakozások kiegyenlítetten megosztottak voltak. Az egyetemi hallgatók a tanulást és a munkát emelték ki elsősorban mind saját, mind környezetük jövőjének kedvező irányú befolyásolása viszonylatában (Hideg–Nováky, 2000).

Az 1995. évi országos reprezentatív felmérést 2006-ban ugyanazokkal a kérdésekkel megismételve, egy változásokban gazdag időszak komparatív elemzését végezte el Hideg–Nováky (2008a). 1995-höz képest szinte minden, a jövőre gondolás mikéntjére vonatkozó mutató javult, többségbe kerültek azok, akik úgy gondolták, hogy sorsukat befolyásolni is tudják. Látványosan csökkent a jövőtől félők aránya, az egyéni boldogságra vonatkozó várakozások határozottan javultak, növekedett a megtakarítók száma, erősödött az egészséggel való törődés. Ezzel egyidejűleg közel megkétszereződött a jövőért bevállaltan semmit nem tevők aránya, akik számára a jövő nem létezik, nem akarnak változtatni a

helyzetükön, és nem is várják, hogy a jövő változást hozzon a helyzetükben (Hideg–Nováky, 2010). Mérséklődött a családdal törődők aránya. Az ország jövőjére vonatkozóan a megkérdezettek hasonló mértékben vártak javulást és romlást (Hideg–Nováky, 2008b).

Különböző korosztályú fiatalok jövőorientáltságát vizsgálta kérdőíves felméréssel Dörnyei–Nagy (2010a, 2010b) és Gál–Tóthné Szita–Tóth (2010). A végzős középiskolások válaszaiból hét klaszter (céltalanok, rettegők, racionálisak, tudatosak, kallódók, nyitottak és jó gyerekek), az egyetemi hallgatókéből öt klaszter (élet-tervezőmérnökök, kincstári optimisták, vészmadarak, céltudatos simulékonyak, kallódók) rajzolódott ki. Megállapítható, hogy a jobb anyagi helyzetben lévők könnyebben alkalmazkodnak, ambiciózusabbak és nyitottabbak a jövőre. A fiatalok világképe nem mutatott szignifikáns területi és nemi különbséget, ugyanakkor bebizonyosodott, hogy a média igen nagy befolyást gyakorol a jövőképükre. A cselekedetek sokszor nincsenek összhangban a célokkal. Első ízben fogalmazták meg a fiatalok, hogy nem szeretnék, ha Magyarország bevándorlási célpont lenne (kivéve, akik külföldre szándékoznak költözni), miközben tisztában voltak a népességcsökkenés mértékével és az idősök jövőbeni ellátási problémáival. A változásokat nem feltétlenül az államtól és a politikától várják, reálisan elképzelhetőnek tartják az alulról szerveződő civil mozgalmak változást generáló képességét. A fiatalok egyszerre láttak a mostaninál sokkal idillibb jövőt maguk előtt, ugyanakkor nem tudják, miként jutnak el oda, és sokan inkább menekülnek a problémák elől.

A Z-generáció jövőről alkotott elképzeléseit, véleményeit és jövővárakozásait vizsgálta empirikusan Bernschütz–Dörnyei–Nováky (2016a), a jövőtervezés, a személyes tér, valamint a társadalom és a környezet témakörök mentén. A fiatalok több mint fele vélekedett úgy, hogy külföldön fog tanulni és dolgozni. Úgy vélték, hogy szeretni fogják a munkájukat, ugyanakkor nem hajlandók hétvégén dolgozni, mert fontos a pihenés és a kikapcsolódás. Elfogadják, hogy a jövőben csökkenni fog hazánk népessége, és személyes életükben nem jelentkezik a gyerek mint kiemelkedően kívánt tényező. Az egészségi állapot javulását várták, nagyok voltak a várakozások a technológiai fejlődés és az e-kereskedelem iránt. A hagyományos iskolarendszer tévesztését vizionálták, az egyenlőtlenségek növekedését várták, baráti kapcsolataik ápolását fontosnak tartották. Nem gondoltak ugyanakkor arra, hogy a hazai társadalom és gazdaság helyzetén javítani ők lennének az elhivatottak, jóllehet, tisztában voltak hazánk társadalmi, gazdasági és környezeti problémáival Bernschütz–Dörnyei–Nováky (2016b).

A 2008-ban a Magyarország 2025 kutatás keretében elvégzett kérdőíves felmérést változatlan kérdőívvel újra elvégezte tíz évvel később Hullám–Tóth (2018). A fiatalok többsége a világ fejlődését változatlanul a technológiai fejlődéstől és az orvostudománytól várta, a társadalmi és környezeti problémák kérdéskörei kevésbé jelentkeztek a fiatalok jövőképalkotásában. Pozitív elmozdulás volt ugyanakkor megfigyelhető a családdal kapcsolatos értékek iránti elköteleződésben, valamint a vállalkozói kedv erősödésében. A válaszadók fontosnak tartották a családi élet és a munka közötti összhang megteremtését, a szabadidő rendelkezésre állását. Külföldi családi utazásokat, sportolást, a gyermekeik természet iránti szeretetre nevelését tervezték. A fiatalok jellemzően másoktól vártak megoldásokat a jövő kihívásaira, és egyfajta passzív társadalom képét vetítették előre.

A 2018. évi jövőorientáltság vizsgálat módszertani megközelítése

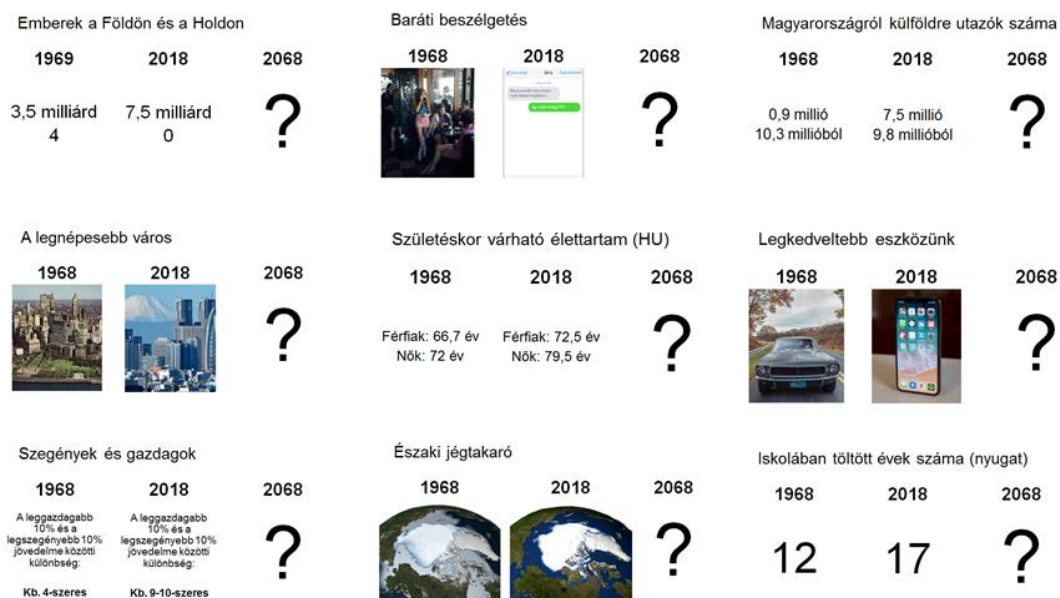
A Felelősen a Jövőért Virtuális Interdiszciplináris Kutatócsoport a hazai jövőkutatás 50 éves jubileuma alkalmából azt a célt tűzte ki maga elé, hogy új empirikus vizsgálat keretében feltárja a hazai fiatalok 2018-ban megfigyelhető jövővel kapcsolatos gondolatait, várakozásait, reményeit és félelmeit.

A hazai jövőkutatók jubileumi évfordulóján elkészített jövőorientáltság felmérés során tisztában voltunk azzal, hogy számos nemzetközi és hazai empirikus vizsgálat eredményei arra világítottak rá, hogy a fiatalok jövőről alkotott elképzeléseivel általánosságban kevesen foglalkoznak, leszámítva a soron következő politikai választások előtti közvélemény-kutatásokat, és a kereskedelmi szektor piaci felméréseit a fiatal ügyfelek szegmenseit illetően. Világszerte jellemző a disszonancia a fiatalok személyes jövőjének optimista és tágabb környezetük jövőjének pesszimista megítélése között. Tapasztalataink alapján a fiatalok meghatározó része csupán technikai fogalmakban képes látni a jövőt, mert a társadalmi és a globális jövőt eleve külső adottságként, megváltoztathatatlanak tartja. A fiatalok jövőorientáltságára meghatározó befolyást gyakorol a politika, a gazdaság, a média és az oktatási rendszer (Kristóf, 2000).

A jövőorientáltság felmérést a különböző fiatal korosztályok megszólításánál véleményünk szerint leginkább optimális módszertanok szerint differenciáltuk. A jövőorientáltság méréséhez egységesen kialakított témaköröket 14 éves fiataloknál brainstorming, 17-18 éves fiataloknál papír alapú kérdőíves felmérés, míg az ennél idősebb fiatalok esetén közösségi média felhasználásával, online kérdőív alkalmazásával mértük fel (Tóthné Szita, 2018; Gál, 2018; Kristóf, 2018). Összességében 1204 fiatal vett részt a kutatásban, és adott értékelhető válaszokat a felmérésben szereplő kérdésekre.

A 14 éves diákokkal lefolytatott brainstorming megfelelő strukturálása érdekében a felmérés tárgyát képező témakörökhöz orientáló diákat vetítettünk ki, amelyeken rendre az aktuális témák 1968-as és 2018-as állapota szerepelt, és mindig az volt a kérdés, hogy a fiatalok mit várnak 2068-ra, esetenként rövidebb időszakra előre tekintve.

1. ábra: Válogatás az irányított brainstormingon szereplő témavezető diák közül

Forrás: saját szerkesztés

A papír alapú kérdőíves felmérés 17-18 éves fiatalok jövővel kapcsolatos várakozásait igyekezett feltárni. A kérdőív kérdései többségükben két időtávra: 20 és 50 évre vonatkoztak, ezáltal biztosítva a változás irányára való következtetés lehetőségét. A kérdőív néhány kérdése 20 éves kitekintésre kérte a fiatalokat, mivel az adott területen ebben az időtávban bekövetkező változások már megkezdődtek,

így az érdeklődés középpontjába ezeknek a változásoknak a kifejtései kerültek. Személyes életük alakulására vonatkozóan is 20 éves időtávra kértük az előrejelzést.

A kérdőív kérdései 10 fő területre vonatkoznak. Az első 9 témakör összesen 55 kérdést tartalmazott, különböző gyakoriságokkal, amelyeknél a lehetséges válaszokat is megadta a kérdőív. A válaszadók a felmérés céljáról tájékoztatást kaptak. A kérdőív kitöltése anonim módon, önkéntességen alapult. Az utolsó kérdésben a megkérdezett a személyes életére vonatkozó várakozásait szövegesen fejthette ki, így a válaszok kiértékelése tartalomelemzéssel történt.

Az online kérdőív a jövőre vonatkozó 55 kérdés tekintetében megegyezett a papír alapú kérdőívvel. Az összegyűjtött adatokat a Survio szoftverszolgáltató szervereiről töltöttük le, és dolgoztuk fel.

Eredmények – hogyan látják a fiatalok a távlati jövőt

A háromféle kutatási módszerrel elért eredményeket a 10 fő terület mentén értékeljük ki.

A világ jövője

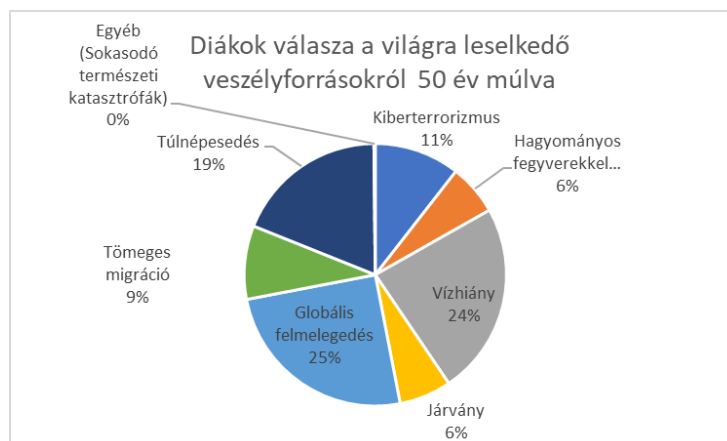
A témakörön belül két időtávban (20 és 50 év) kerestünk válaszokat a világ legbefolyásosabb országaira, a globális népesség alakulására, a világra leselkedő veszélyekre, a gazdaságilag legerőteljesebben fejlődő földrészre, valamint a jövő legnépesebb városaira vonatkozóan.

A válaszadók a világ legbefolyásosabb országaként 20 éves időtávban többségében még az USA-t jelölték meg, 50 év múlva viszont úgy gondolják, hogy Kína befolyása lényegesen nagyobb lesz. Oroszország befolyásának növekedésére kevésbé számítanak, ugyanakkor India és Japán befolyásának erősödését az USA rovására várják megvalósulni.

A Föld népességének alakulására vonatkozóan a fiatalok meglepően jó közelítő becslést adtak 2068-ra az ENSZ által is legvalószínűbben prognosztizált 10,5 Mrd fős világnépességről, de voltak, akik szerint ennél is többen leszünk. A Holddal kapcsolatban a fiatalok különböző holdállomásokat, bázisokat gondoltak 2068-ra, több ezer lakossal. A diákok vélekedése szerint nem elrugaszkodott mértékben, de lakottá válhat a Hold 2068-ig.

A világra leselkedő veszélyek esetében a két legnagyobb veszélyforrásként a fiatalok 20 év múlva a globális felmelegedést és a tömeges migrációt tartják, ettől csak kismértékben tért el a túlnépesedés. 50 év múlva már viszont a vízhiány közel azonos súllyal szerepelt a válaszokban.

2. ábra: A világra leselkedő veszélyek 50 év múlva a 17-18 éves fiatalok vélekedése alapján

Forrás: Saját szerkesztés

A legerőteljesebben fejlődő földrész vonatkozásában válaszadók, mind a 20 éves, mind az 50 éves időtávban első helyen Ázsiát jelölték meg, ugyanakkor úgy vélték, hogy 50 év múlva Ázsia dinamikus fejlődése mellett Afrika fejlődése is jelentősebb lesz.

2068 legnépesebb városaira ázsiai és afrikai városokat (Újdelhi, Mumbai, Kairó, Lagos, Sanghaj) jelöltek meg a fiatalok, összhangban a kontinensek népességnövekedésével és a városiasodás erősödésével.

Magyarország jövője

A felmérés erre irányuló blokkja a Kárpát-medencében a magyarság lélekszámára, Magyarországgal kapcsolatban a népesség számára, gazdasági teljesítményének alakulására, a hivatalos pénznemre és a vásárlási szokások változására irányulnak.

A Kárpát-medencében a magyarság lélekszámára 20 évre előretekintve átlagosan 11, 50 évre előretekintve 10 millió fő közötti becslést adtak. A kérdőívek értékeléséből azonban megállapítható, hogy 20 év múlva 18%, 50 év múlva 33% a valószínűsége a 8 milliónál kevesebb Kárpát-medencei magyarságnak a fiatalok várakozásai szerint.

A magyarországi népességre vonatkozóan 20 év múlva 8-9 millió közötti, 50 év múlva 7-8 millió közötti népességszámot vártak. A pesszimizmusra utaló jel, hogy a fiatalok harmada 7 milliónál is kevesebb népességszámot várt 2068-ra, a középiskolás korosztály viszont 2068-ra is 8-9 millió közöttit. Főként a média hatására a fiatalok döntő többsége nem tekint megoldásként a bevándorlásra a népességcsökkenés hatásainak ellensúlyozására. A külföldre utazók számában ugyanakkor optimisták: véleményük szerint 2068-ban nem lesz olyan magyar ember, aki ne járt volna külföldön.

A hazai egy főre jutó GDP tekintetében a válaszadók többsége úgy vélekedik, hogy 20 év múlva érhetjük el a közép-európai országok átlagát. A fiatalok több mint ötöde gondolta úgy, hogy 20 év múlva Magyarországon lesz az Európai Unión belül a legalacsonyabb egy főre jutó GDP. 50 éves távlatban azonban erősebb optimizmus volt tapasztalható, amikor a fiatalok negyede szerint már elérhetjük a nyugat-európai országok átlagát, és harmada szerint a közép-európai országok átlagos szintjének közelében alakulhat a mutató.

A hivatalos pénznem tekintetében a válaszadók többsége szerint 20 év múlva is a forint marad a hivatalos pénznem, 50 év múlva pedig euro lesz, de a válaszadók mintegy hatoda szerint egy kriptovaluta lehet 50 év múlva a hivatalos pénznem.

A papírpénz és a pénzérme használatában 20 év múlva a fiatalok túlnyomó többsége még hisz, 50 éves távlatban azonban lényegesen kevesebben. A papírpénz teljes eltűnését azonban nem tartják valószínűnek.

A fiatalok várakozásai szerint vásárlásainkat 20 éves időtávban túlnyomórészt az interneten keresztül bonyolítjuk le, de bizonyos dolgokat még boltokban vásárolunk. 50 éves időtávban növekedett a csak interneten vásárlást előrevetítők aránya.

A hivatalos ügyek internetes intézhetőségével kapcsolatban a fiatalok kétharmada szerint 20 év múlva főleg az interneten keresztül fog zajlani, de több ügy elintézéséhez személyesen kell még menni az okmányirodába, hivatalba. A válaszadók mintegy hatoda szerint soha nem valósul meg teljes mértékben az online ügyintézés.

Konkrét kérdéseinkre, hogy a megkérdezett fiatalok milyen veszélyeket látnak Magyarország jövőjére, többen említették a Soros tervet és a bevándorlást.

A környezeti állapot jövője

A környezettel kapcsolatban globális szintű és Magyarországra vonatkozó kérdések kerültek megfogalmazásra, így a megújuló energiaforrásokra, a természeti katasztrófákra és az emberek környezettudatosságára.

A válaszadók túlnyomó többsége azt gondolta, hogy az energia előállításban globális szinten a megújuló energiaforrásokból származó energia nőni fog, ugyanakkor megoszlottak a vélemények a 40%-os megújuló részarány világméretű elérését illetően (a hatodik szerint ez 50 éves távlatban reális). 20 és 50 éves távlatban egyaránt a mainál magasabbnak vélik a természeti katasztrófák előfordulását.

A környezeti fenyegetettség ellenére a környezettudatosság nem automatikus. Rendkívül megoszlottak a vélemények az emberek környezettudatosságának jövőbeni alakulásában. 20 éves időtávban közel azonos arányban vártak javulást és romlást, 50 éves időtávlatban a középiskolás korosztály kétharmada romlást vetített előre, az idősebb korosztály csaknem kétharmada azonban optimistábbnak bizonyult.

Magyarországra legnagyobb környezeti veszélyforrást a fiatalok szerint leginkább az árvizek és a belvizek jelentenek, amelyet a szárazság és a vízhiány követett. A fiatalok mintegy fele fél az éghajlatváltozás hatásaitól. Egyéb veszélyek között a fiatalok a szennyezettséget, a hulladékot, a globális felmelegedést, az ökoszisztéma pusztulását említették. Magyarország erdővel borított területének nagysága a válaszadók többsége szerint csökkenni fog.

Az energetika jövője

A kérdések az energia előállítására és az épületek fűtésére használt energiahordozókra kérdeznek rá, mindkét időtávban.

Arra a kérdésre, hogy milyen jellegű erőmű állítja elő a legtöbb elektromos energiát Magyarországon 20 év múlva, a válaszadók többsége az atomenergiát jelölte meg, másodikként a napenergiát, de a szélenergia térnyerését is említették. A válaszok alapján 50 éves időtávon az atomenergia jelentősége csökken és a napenergia szerepe lesz a legnagyobb, és mellette a fúziós energia jelentősége növekszik. A megújuló erőforrások támogatásával és a fosszilis források megadóztatásával a válaszadók többsége egyetértett.

Az épületek fűtésére használt energiahordozókra feltett kérdésekre érkezett válaszok alapján megállapítható, hogy az épületek fűtésére 20 év múlva már az épületekre szerelt napelemekből származó energiát várják első helyen, második helyen az erőművek által előállított energiát, és ezzel közel azonos mértékben a fölgázt. Kisebb részarányt fog még képviselni a fiatalok szerint a geotermikus energia hasznosítása. 50 éves távlatban egyértelműen a napelemek lesznek a meghatározók az épületek fűtésében, amelyet a geotermikus energia követ. A földgáz szerepének visszaszorulását vetítik előre a megkérdezett fiatalok.

Az oktatás jövője

Az oktatás jövője keretében az idegen nyelv ismeretére és az oktatás helyére kérdeztünk rá.

A fiatalok elsősorban többsége szerint 20 éves időtávlatban az angol nyelv ismerete lesz a legfontosabb, amelyet közel a fiatalok tíz-tíz százaléka szerint a mandarin (kínai) és az orosz nyelv követ. Ez a válasz

összhangban van a korábban a legbefolyásosabb ország meghatározásával, ahol az Amerikai Egyesült Államok mellett Kínát és Oroszországot jelölték meg. Ettől némileg eltért a 14 évesek vélekedése, akik a spanyol nyelvet tartották második legfontosabbnak, a jelenleg is több mint 1 milliárd spanyolajkú miatt.

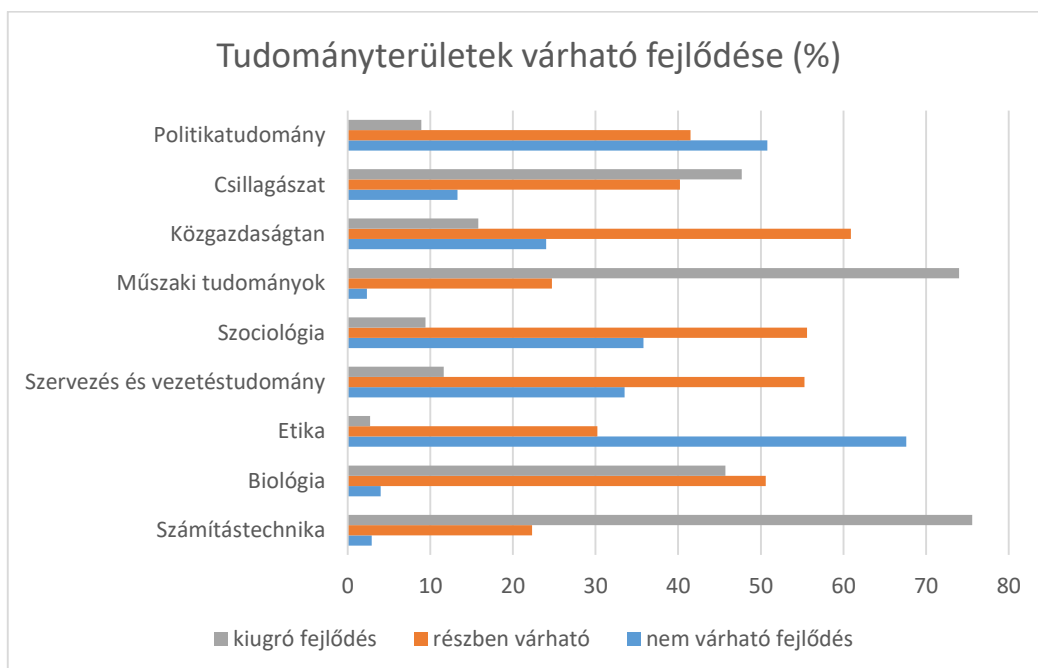
Az iskolába járást illetően 20 év múlva még nem várnak jelentős változást, de 50 éves távlatban a fiatalok határozottan úgy vélekedtek, hogy a jelenleginél kevesebbet kell járni iskolába. A brainstormingon rákérdezve az okokra, a fiatalok szerint felgyorsul a fejlődés, kevesebb idő alatt lehet többet tanulni, kiiktatják a tananyagokból a felesleges ismereteket, és sok mindent kivált az otthonról/akárhonnan történő tanulás. 2068-ra ma még nem ismert technológiai segítő eszközökkel és módszerekkel kiegészítve, de megmarad a személyes tudásátadás is.

A tudomány és a technológia jövője

A témakörben lévő kérdések egyrészt a tudományok fejlődésére, műszaki eszközök, robottechnológia, másrészt a nyomtatott újságok, tankönyvek jövőbeli helyzetére vonatkoznak.

A válaszadók szerint a tudományok területén bekövetkező kiugró fejlődés elsősorban a számítástechnika, a műszaki tudományok és a csillagászat területén várható, de néhány előremutató fejlődés a közgazdaságtan, szervezéstudomány és szociológia területén is bekövetkezik. Az etika terén és a politikatudomány területén viszont nem várható előrelépés. Ez részben összecseng azzal a pesszimizmussal, ami a környezeti attitűdök terén volt tapasztalható. Az emberiség fejlődésére jelentős hatást gyakorló várható tudományos felfedezések válaszadók általi megítélését a következő ábra mutatja.

3. ábra: A tudományterületeken előforduló kiugró teljesítmények megítélése

Forrás: Saját szerkesztés

A tudományterületeken bekövetkező fejlődés kihat a hétköznapokra, a TV csatornák alakulására és a TV nézési szokásokra. A válaszadók közel fele szerint 20 éves időtávon a TV csatornák száma csökken (közel negyede szerint viszont bővíülhet), az ötödük szerint kizárólag interneten keresztül érhetőek majd el. 50 év múlva azonban a többség szerint a hagyományos TV csatornák megszűnnek, és helyüket átveszik az internetes tartalomszolgáltatók. Ezzel összefüggésben a fiatalok szerint 50 év múlva a hagyományos mozik is meg fognak szűnni, mert mindent látni lehet otthon, illetve a virtuális világban akárhonnan.

A műszaki eszközök kezelése is teljesen megváltozik. A fiatalok kevesebb, mint fele szerint már 20 év múlva hangutasítással lehet a műszaki eszközök meghatározó hányadát irányítani (pl. a mezőgazdaságban vagy a háztartásban használatos gépeket), de nem mindegyiket. 50 év múlva a döntő többség reálisnak tartja, hogy minden eszközünket hangutasítással lehessen irányítani.

A jövőben a robottechnológia fogja uralni életünket. A fiatalok több mint fele szerint 20 év múlva megjelennek az első olyan összetett funkciókat elvégezni tudó, nem emberszabású robotok, amelyek már képesek lesznek kiváltani néhány összetettebb fizikai koordinációt igénylő területen az emberi munkát. 50 év múlva, a válaszadók ugyanilyen aránya szerint megjelennek az emberre hasonlító robotok, amelyek már képesek lesznek arra, hogy összetett koordinációt és egyensúlyt igénylő fizikai munkakörökben is már ki tudják váltani az emberi munkát. A megkérdezett fiatalok kétharmada szeretné, hogy otthonukban robotok főzzenek, mosogassanak, takarítsanak, mossanak fel, menjenek boltba, de csak kevesebb, mint fele gondolja úgy, hogy ez 50 éves távlatban valószínű is, hogy így lesz. Gyakorlatilag senki nem kételkedett a robottechnika átütő erejű fejlődésében.

A legkedvesebb tárgyuk 2068-ra a fiatalok véleménye szerint az okosrobot lehet. Elképzelhetőnek tartják a virtuális élőlények szerepének növekedését, de a korábbi jövőorientáltság felmérésekben is megjelenő virtuális barátot nem szeretnék, hogy megvalósuljon.

50 év múlva a fiatalok többsége szerint eltűnnek a nyomtatott újságok. Nyomtatott tankönyvek ugyan a többségük szerint 50 év múlva is lesznek, de kevesebb, mint a negyedük gondolja azt, hogy tanulni is fognak belőlük. A ceruzák, a vezetékes telefonok és az optikai adathordozók eltűnését 20 éves távlatban valószínűsítik. Az okostelefonok megmaradnak, de jelentős technológiai fejlődést várnak a teljesítményben és funkcionalitásban.

A kommunikáció is teljes mértékben átalakul a tudományos áttörés következtében. A hagyományos mellett 50 év múlva a fiatalok szerint a kommunikáció hologramikus, gondolatátvitellel, beépített chipekkel, agyi ingereket felfogó szövegszerkesztővel, gondolatainkat leíró messenger alkalmazással fog történni, de a személyes kommunikáció is megmarad, bár túlnyomórészt, valamilyen számítástechnikai eszközön keresztül fog történni a társalgás a virtuális térben. Az is lehetséges, hogy egyesek felismerik az elidegenedés erősödését, és létrehozhatnak olyan csoportokat, amelyek vissza próbálják állítani a személyes kontaktus egykori értékét és gyakorlását. A fiatalok 20 éves időtávon is teljesen elképzelhetőnek és kívánatosnak tartották, hogy mindent egy eszköz fedjen le, folyamatosan bent legyünk az internetben, ne is kelljen rácsatlakozni.

Az egészség, a család és a személyiség jövője

A kérdések a várható élettartamra, különböző betegségekre, családméretre, házassági kedvre, gyerekszámra és az emberi magatartásra tértek ki.

A magyar férfiak és nők születéskori várható élettartamára vonatkozó várakozások felméréséhez a válasz megkönnyítése érdekében megadtuk a jelenlegi élettartamokat, a várható élettartam pedig

sávosan került feltüntetésre. A 17-18 évesek kivételével a válaszadók pesszimisták voltak, mert 20 év múlva legtöbbször a férfiaknál 70, a nőknél 75 évet jelöltek meg, ami rosszabb a jelenleginél. A brainstormingon rákérdeztünk a pesszimizmus okaira. Többek szerint az egészségügy fejlődése elméletileg javíthatná a számokat, de a környezetszennyezés ellentétes irányba hat, emiatt megkérdőjelezhető az elmúlt 50 évben tapasztalt pozitív tendencia fenntarthatósága a várható élettartam vonatkozásában.

A fiatalok kétharmada szeretné, és bízik abban, hogy a ma gyógyíthatatlan betegségek gyógyíthatósága már 20 éves időhorizonton bekövetkezik. Ezzel egyidejűleg a fiatalok mintegy fele véli úgy, hogy új világjárvány jelenhet meg Magyarországon, és több mint fele szerint jelenhet meg Magyarországon új, gyógyíthatatlan, halálos betegség.

A családok többségében a fiatalok közel fele szerint 1 gyermek, több mint harmada szerint 2 gyermek várható 20 és 50 éves távlatban egyaránt. Legalább 3 gyermekes családokat a fiatalok alig több mint 10%-a valószínűsít. Ezek a várakozások a mai demográfiai tendenciákat tükrözik. A házasságkötések viszonylatában a fiatalok többsége szerint a jelenleginél kevesebb házasságot fognak az emberek kötni.

A fiatalok vélekedései alapján a jövőben az emberi magatartás is változáson fog keresztül menni. A jövő szempontjából nem szerencsés, hogy a passzivitás és önzés erősödése mint jövő formáló magatartás, első helyen szerepel a fiatal korosztály véleménye szerint. A természeti környezet iránti moralitás romlása és javulása azonos súllyal jelenik meg a fiataloknál, de az idősebb generáció pozitív hozzáállásával ez jó irányba billenthető az önálló gondolkodás, kreativitás és innováció bevetésével.

A munka világának jövője

A témakörön belül arra a kérdésre kellett válaszolni, hogy 20 év múlva hol lesz a munkavégzés helye (munkahelyen, vagy otthon), várhatóan mennyi lesz a heti munkaidő hossza, és milyen szakmákra lehet szükség a jövőben.

A válaszadók több mint fele szerint 20 év múlva a munkavégzés helye változatlanul a munkahely lesz. A heti munkaidő hossza a válaszadók véleménye szerint átlagosan 20 év múlva is 40 óra lesz. A brainstormingon tapasztaltak alapján a fiatalok elsősorban többsége szeretné a 4 napos munkahetet, de alig valaki tartja valószínűnek, hogy ez valaha megvalósul. A munkahelyi mobilitás vonatkozásában kifejezetten nem szeretnék a fiatalok, hogy a jövőben a főnökük a virtuális térben a hálósobában vagy a fürdőszobában adjon nekik különböző utasításokat munkavégzésre.

A foglalkozások tekintetében jelentős változások várhatók. Több jelenlegi foglalkozás már 20 év múlva megszűnik. Ezek között lesz a bolti eladó, postás, portás, ügyintéző, taxisofőr. Nem lesz rájuk szükség, mert felváltja munkájukat az internetes kereskedelem, az online ügyintézés, a vezető nélküli robotautó. Teljes mértékben még egyik sem fog eltűnni, azonban az emberi munkaerő minimálisra csökkenhet, más redundáns cselekvéseket igénylő munkakörökben is. A gépek iránt érzett fóbia viszont késleltetheti ezt a folyamatot.

A lakóhelyük méretében a fiatalok meglehetősen optimisták. A brainstormingon napvilágot látott érvelés szerint a jelenlegi lakásméretnél mindenki nagyobb ingatlanban fog tudni élni a jövőben, mivel 8 milliónál is kevesebben élnek majd Magyarországon, ezért összességében kevesebb emberre jut ugyanekkora lakótér.

Arra a kérdésre, hogy a fiatalok szerint ki fog jobban élni, mint a szülei, fele-fele arányban megoszlottak a vélemények.

A szegények és gazdagok közötti különbség témakörben a fiatalok vélekedése szerint a gazdagabbak még gazdagabbak, a szegények még szegényebbek lesznek. Ennek következményeként Magyarországon erősödhet a megélhetési bűnözés, világszinten pedig a terrorizmus.

Összegzés

Az empirikus eredmények alapján megállapítható, hogy a fiatalok jövővel kapcsolatos várakozásai, a változásokat illetően nagyjából kedvezőnek mondhatók. Személyes életükben a család lesz a legfontosabb, a válaszadók meghatározó többsége az életét Magyarországon képzelel el.

Megállapítható, hogy a fiatalok meglepően pontos és reális előrejelzéseket tudtak adni globális tendenciákra, amely a világpolitikai erőterre, a világgazdasági súlyponteltolódásra, a globális népesség alakulására, a legnépesebb városokra, a környezeti állapot jövőjére, a technológiai fejlődésre, valamint a világra leselkedő veszélyekre vonatkozó várakozásaikban egyaránt megmutatkozott.

A jövőorientáltság vizsgálatban adott válaszok alapján a fiatalok reálisak és nem optimisták Magyarország gazdasági és demográfiai helyzetének jövőbeni kilátásairól. 20 és 50 éves időtávban a népességszám további erőteljes visszaesését vetítik előre, a többség egy gyerekes családban gondolkodik, a várható élettartam csökkenésére számítanak, és nem támogatják a migrációt mint megoldást a demográfiai problémákra. A hazai gazdaság teljesítménye és az életszínvonal tekintetében legtöbbször a közép-európai országok színvonalához való felzárkózást tartják valószínűnek, 20 év múlva a többség szerint még forinttal fogunk fizetni.

A fiatalok azt gondolják, hogy az emberek környezettudatossága romlik, a természeti katasztrófák erősödnek, valamint az önző és passzív személyiségek előretörnek. Az eredmények alapján azonban a jövő nem jellemző a fiatalokra, ami kedvező elmozdulás a korábbi felmérésekben tapasztaltakhoz képest. A fiatalok véleménye jelentősen megoszlott abban, hogy szüleiknél jobban fognak-e élni.

A fiatalok jelentős változásokat vetítenek előre a műszaki eszközökben, a robottechnológiában, a kommunikációban, az oktatásban, a közlekedésben, a vásárlási szokásokban, a hivatalos ügyintézésben és a munka világában. A megújuló energiaforrások részarányának egyértelmű növekedését várják, 50 éves távlatban magától értetődő az önvezető, elektromos meghajtású autó. Bízunk abban, hogy a ma még gyógyíthatatlan betegségeket a jövőben fogják tudni gyógyítani.

Felhasznált szakirodalom

- Bernschütz Mária – Dörnyei Krisztina – Nováky Erzsébet (2016a): A Z-generáció a jövőről – empirikus vizsgálat eredményei. In: Tóth Attiláné – S. Gubik Andrea (szerk.): Magyarország 2025-ben és kitekintés 2050-re. Tanulmánykötet Nováky Erzsébet 70. születésnapjára. Budapest: Arisztotelész Kiadó, 63-89. o.
- Bernschütz Mária – Dörnyei Krisztina – Nováky Erzsébet (2016b): Mit várnak a fiatalok 2025-től? Opus et Educatio, 3(4), 379-389. o.
- Dörnyei Krisztina – Nagy Gábor (2010a): Hazai felsőoktatásban részt vevők vélekedése 2025-ről. In: Nováky Erzsébet (szerk.): Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 446-470. o.
- Dörnyei Krisztina – Nagy Gábor (2010b): Hazai középiskolások vélekedése 2025-ről. In: Nováky Erzsébet (szerk.): Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 423-445. o.
- Gál Jolán – Tóthné Szita Klára – Tóth Attiláné (2010): Négy egyetem, illetve főiskola hallgatóinak véleménye a jövőről. In: Nováky Erzsébet (szerk.): Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján. Budapest: Gazdasági és Szociális Tanács, 471-475. o.
- Gál Jolán (2018): Hogyan látod a jövőt 20 és 50 év múlva? In: Nováky Erzsébet – S. Gubik Andrea (szerk.): A múltból átívelő jövő. VIII. Magyar (Jubileumi) Jövőkutató Konferencia: 50 éves a magyar jövőkutató, Budapest, 2018. november 14-15. Konferenciakötet. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 379-390. o.
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (1996): Jövőorientáltság-vizsgálat: Jövőtanulmányok 1. Budapest: Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Jövőkutató Tanszék
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (1998a): A jövőhöz való viszonyunk: jövőorientáltság vizsgálat, Magyar Tudomány, 159(1), 3-17. o.
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (1998b): Egyének, társadalmi intézmények jövőorientáltsága: Jövőelméletek 2. Budapest: Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Jövőkutató Tanszék
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (2000): Factual and methodological experience probing future orientation in modern and late modern societies, especially the case of Hungary. In: Nováky Erzsébet – Kristóf Tamás (szerk.): The youth for a less selfish future: Papers of the I. Budapest Futures Course. Summer course of the World Futures Studies Federation, August 7-19, 1999, Budapest. Budapest: Department of Futures Studies, Budapest University of Economic Sciences and Public Administration, pp. 13-41.
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (2002): The future orientation of Hungarian youth in the years of the transformation. In: Gidley, J. – Inayatullah, S. (szerk.): Youth futures. Comparative research and transformative visions. Westport–Connecticut–London: Praeger Publishers. pp. 123-129.
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (2008a): A jövőhöz való viszony és változása Magyarországon, Magyar Tudomány, 169(9), 1125-1135. o.
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (2008b): Jövőorientáltság a hazai lakosság gondolkodásában: Jövőtanulmányok 23. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Jövőkutató Tanszék
- Hideg Éva – Nováky Erzsébet (2010): Changing attitudes to the future, Futures,

-
- 42(3), pp. 230-236.
 - Hideg Éva – Kappéter István – Nováky Erzsébet (1994): Future orientation in the Hungarian society at the present time, *Society and Economy*, 16(1), pp. 32-39.
 - Hideg Éva – Korompai Attila – Nováky Erzsébet (1994): Who is more oriented to the future – economics students or futures researchers? *Futures Research Quarterly*, 10(4), pp. 106-109.
 - Horváth Zsuzsánna E. – Nováky Erzsébet (2016): Development of a Future Orientation Model in Emerging Adulthood in Hungary, *Social Change Review*, 14(2), pp. 69-95.
 - Hullám István – Tóth Attiláné (2018): 2008-ban és 2018-ban változatlan kérdőívvel végzett felmérések összehasonlítása. In: Nováky Erzsébet – S. Gubik Andrea (szerk.): A múltból átívelő jövő. VIII. Magyar (Jubileumi) Jövőkutató Konferencia: 50 éves a magyar jövőkutató, Budapest, 2018. november 14-15. Konferenciakötet. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 397-404. o.
 - Kristóf Tamás (2000): Future orientation of young people in international comparison. In: Nováky Erzsébet – Kristóf Tamás (szerk.): The youth for a less selfish future: Papers of the I. Budapest Futures Course. Summer course of the World Futures Studies Federation, August 7-19, 1999, Budapest. Budapest: Department of Futures Studies, Budapest University of Economic Sciences and Public Administration, pp. 163-174.
 - Kristóf Tamás (2018): Hazai fiatalok jövőorientáltság-vizsgálata irányított brainstorming keretében. In: Nováky Erzsébet – S. Gubik Andrea (szerk.): A múltból átívelő jövő. VIII. Magyar (Jubileumi) Jövőkutató Konferencia: 50 éves a magyar jövőkutató, Budapest, 2018. november 14-15. Konferenciakötet. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 391-395. o.
 - Nováky Erzsébet (2001): Aspirációk, várakozások a hazai lakosság és vállalatok körében. In: Nováky Erzsébet (szerk.): Magyarország holnap után. Budapest: Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, 129-141. o.
 - Nováky Erzsébet – Hideg Éva – Kappéter István (1994): Future orientation in Hungarian society, *Futures*, 26(7), pp. 759-770.
 - Nováky Erzsébet – Kappéter István (1996): Towards a less selfish future, *Futures*, 28(6-7), pp. 640-642.
 - Tóthné Szita Klára (2018): A múltból átívelő jövő. In: Nováky Erzsébet – S. Gubik Andrea (szerk.): A múltból átívelő jövő. VIII. Magyar (Jubileumi) Jövőkutató Konferencia: 50 éves a magyar jövőkutató, Budapest, 2018. november 14-15. Konferenciakötet. Győr: Palatia Nyomda és Kiadó Kft., 357-365. o.